

**AZ ARÁNYELTOLÓDÁS
ELSŐSORBAN AZ ORVOSLÁS
FEJLŐDÉSÉNEK KÖSZÖNHETŐ**

A jövő nőnemű?

A globális adatok azt mutatják: a világ számos nagy népsűrűségű területén felborulni látszik a születéskori nemi egyensúly. A családok, kihasználva az orvoslás fejlődésének köszönhető lehetőségeket, már a születés előtt nemük alapján szelektálnak a magzatok között. A következmények kiszámíthatatlanok.

Kapitány Balázs nem tud magyarázatot adni a születéskor mért nemek közötti arányok viszonylagos állandóságára, noha, mint mondja, világszerte sok biológus folytat kutatásokat, hogy feleletet találjon e kérdésre. Vannak is különféle eredmények: a születendő gyermek nemét befolyásolhatja például, hogy a fogantatás milyen tengerszint feletti magasságon történik. Mások úgy találják, hogy a balkezes szülőknek gyakrabban születik fiúgyermekük, mint kislányuk. Ám a demográfus felhívja a figyelmet, még ha ezek a megállapítások statisztikai értelemben igazak is lehetnek, rettentő kicsi eltéréseket mutatnak az eredmények, tehát az összefüggések nagyon gyengék. Annyi azonban bizonyos, hogy a mért csekély létszámbeli különbségnek köszönhetően őrizhető meg a termékenységi ciklus végéig a nemek közötti egyensúly egy-egy generáción belül, ugyanis a kisfiúk sérülékenyebbek, mint a kislányok. A nők és a férfiak száma az adott nemzedéken belül a 40. életév körül

Talán háború lesz? – kérdezik sokan, akiknek az a benyomásuk, hogy manapság sokkal több fiú születik, mint kislány. Kapitány Balázs, a Népeségstudományi Kutatóintézet igazgatóhelyettese cáfolja a nemek közötti egyensúly felborulásáról megfogalmazott közvélekedést. Mint mondja, a demográfiai adatok azt mutatják, hogy Magyarországon, hasonlóan más európai

államokhoz, születéskor 104-107 kisfiú jut 100 leánygyermekre. Ez az arány történelmi távlatban is állandónak tekinthető, amitől csak a nagy háborúkat követő időszakokban mutatkozik eltérés. Nálunk különösen az első világháború után emelkedett meg jelentősen a világra jött fiúgyermekek száma, ám alig több mint egy évtized alatt helyreállt a születéskori nemi arány.

egyenlítődik ki, hogy az életkor megnövekedésével – 55-60 éves kor után – a nők végképp létszámbeli fölénybe kerüljenek, a férfiak korai halandósága miatt.

Ilyen körülmények között egy laikus számára valóban nem nyílik más út, minthogy a biológia vastörvényeire hivatkozzon, vagy a Gondviselés, esetleg a Jóisten bölcsességére hagyatkozzon.

Ám mielőtt belefelejtkeznénk az áldott harmóniába, a demográfus olyan globális adatokra is felhívja a figyelmet, amelyek finoman szólva is aggodalomra adhatnak okot. A világ számos területén, különösen Kínában, Indiában az emberi beavatkozás miatt felborulni látszik az isteni egyensúly. Kínában 2012-ben már 117,8 újszülött fiú jutott 100 leányszülésre, Indiában az arányszám 110,5 volt. Hasonló tendencia figyelhető meg több szovjet utódállamban is, például Azerbajdzsánban, Grúziában, Örményországban. Európában az albánok, koszovóiak és a montenegróiak adatai mutatnak hasonló képet. Újdonság viszont, hogy az Európai Unióban és az Egyesült Államokban egyre több tudományos közlemény foglalkozik a főként a bevándorló családok körében tapasztalható arányeltolódással. E közösségek tagjai, bár elhagyták hazájukat, az otthoni értékrend szerint hozzák meg a családra vonatkozó döntéseiket is.

Arról már sokat hallottunk, a kínai kormányzat, a további népességrobbanást mérsékelendő, néhány évtizeddel

ezelőtt megtiltotta, hogy egy-egy családban több gyermek szülessen. E rendelet egyértelmű vesztesei a kislányok voltak. A fiúgyerekek preferálása miatt elsősorban ők voltak azok, akik nem születhettek meg, vagy akiket a büntetés elkerülésére elhagytak a szüleik. Ez utóbbi következménye, hogy az állami gondozásban nevelkedők 85-90 százaléka leánygyermek.

Kapitány Balázs azonban óvatosságra int a kínai statisztikai adatok értelmezésében. Mint mondja, egyes kutatók arra hívják fel a figyelmet, hogy a tiltás feloldása után milliószámra kerültek elő kislányok, akikről korábban nem tudtak a hatóságok: titokban nevelték őket a szüleik. Más a helyzet Indiában. Ott az egy- és kétgyermekes családmódellet népszerűsítő kampányoknak köszönhetően változtak meg a születéskori nemi arányok egyes tartományokban, mivel nagyon sok szülő legalább egy fiúgyermeket biztosan akart... Ennek következményével csak mostanában kezdenek szembenézni a regnáló kormányok.

Afrika Szahara alatti részéről azonban a demográfus szerint nem állnak rendelkezésre megbízható adatok, noha a prognózisok szerint a következő évtizedekben éppen innen indulnak majd útnak a legtöbben Észak-Afrika vagy Európa felé. Az ottani népszámlálási adatokat azonban gyakran meghamisítják a politikai erőviszonyok, a háborús állapotok vagy a törzsek közötti viszályok pillanatnyi állásának megfelelően.

Az arányeltolódás jelenségét Kapitány Balázs elsősorban az utóbbi évtizedek orvostechikai fejlődésével magyarázza, ami a 80-as évektől lehetővé tette a születés előtti nemi szelekciót, vagyis hogy a szülők döntsének születendő gyermekük neméről. S mert globálisan ma is számos kultúrában inkább a fiúgyerekeket preferálják a családok és a társadalom, a döntés gyakran végzetes a leánysecsemők számára. A mesterséges megtermékenyítés, az ezt kísérő sperma- és petesejt-szelekció lehetővé tette a nemi szelekciót már a fogantatáskor. A világszerte elterjedt ultrahangkészülékek, illetve azok a vizsgálati módszerek, amelyek már a várandósság 7-8. hetében képesek egyetlen vérvétel alapján megállapítani a születendő gyermek nemét, szintén jelentősen szűkítik a kislányok életlehetőségeit. Ezek az eszközök ugyanis lehetőséget adnak a szelektív abortuszokra is.

A demográfus szerint az új eszközök és módszerek különösen azokra a társa-

dalmakra nézve veszélyesek, amelyekben egyetlen generáció alatt ment végbe a termékenységi ráta csökkenése, például a gyors társadalmi változások, az ipari fejlődés felgyorsulása s az urbanizáció következtében. A nemek egyensúlyának felborulása azonban kiszámíthatatlan következményekkel járhat. Kapitány Balázs nem is mer becslésekbe bocsátkozni, hiszen a történelem során még soha nem voltak az emberiség kezében olyan eszközök, amelyek hasonló folyamatokat indíthattak volna el, így hasonló következményekkel jártak.

A veszélyt azonban érzékelik a kormányok. Indiában 1994, Kínában 2005 óta tiltják a szelektív abortuszt. Nagy-Britanniában 2014-ben hoztak ilyen törvényt, éppen azért, mert a bevándorlók körében elharapódzott e gyakorlat. Magyarországon 1998-ban lépett életbe az a törvény, amely ilyen tiltást tartalmaz. Igaz, mi elébe mentünk a dolgoknak. A családok elsőpró többsége ugyan arra vágyik, hogy kisfiú is, kislány is szülessen a családba, de a preferenciák között nálunk is élveznek némi előnyt a hímnemű utódok.

Nagy Ida

Már a görögök is

Mielőtt pálcát törnénk kortársaink fölött, jó, ha tudjuk: a történelem során mindig volt példa a nemi szelekcióra. Az ókori görög városállamokban és a Római Birodalomban is pontosan szabályozta a jog, ki dönthet a megszületett gyermekek sorsáról. Azt is megszabták, milyen esetekben volt joga az apának meggyilkolni vagy „kitenni” gyermekét. Azaz olyan körülmények közé juttatni, amelyek közepette nem sok esélye volt a csecsemőnek az életben maradásra. A kitett gyermekek jelentős része lány volt.

Magyarországon a XX. század eleji egykező paraszti kultúrában fordult elő a gyermekek elveszejtése, amely egyben szintén lehetett a nemi szelekció eszköze is. Ám sem az ókorban, sem a középkorban nem öltött e jelenség olyan méreteket, hogy az felborította volna a hagyományos isteni egyensúlyt. E lehetőséget a XX. századi tudományos felfedezések eredményezték. ■

Kapitány Balázs, a Népeségstudományi Kutatóintézet igazgatóhelyettese

T. Szanto György